

*Dr Bernadet Bordaš, redovni profesor  
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

## OSVRT NA POSLEDICE NADLEŽNOSTI EVROPSKE ZAJEDNICE U MATERIJU MEĐUNARODNOG PRIVATNOG PRAVA<sup>1</sup>

**Sažetak:** *Amsterdamski ugovor o ustanovljenju Evropske zajednice iz 1997. godine dao je osnov nadležnosti Evropskoj zajednici za usvajanje sekundarnih izvora prava koji čine međunarodno privatno pravo u Evropskoj uniji. Kao posledica te nadležnosti usvojeni su pravni akti sa ciljem poboljšanja i pojednostavljenja pravila građanskog procesnog prava i sa ciljem unapređenja usklađenosti pravila država članica koja se primenjuju na sukob zakona i sukob nadležnosti. U pogledu zakonodavne nadležnosti država članica stanje stvoreno Amsterdamskim ugovorom ima dvojake posledice: s jedne strane sekundarni izvori prava EZ stupaju na mesto pravila nacionalnih međunarodnih privatnih prava država članica, a sa druge strane zakonodavna nadležnost EZ stvara za organe Zajednice i spoljnu nadležnost, koja se ogleda u tome da Evropska zajednica stupa na mesto država članica i kod zaključivanja međunarodnih sporazuma putem kojih se vrši unifikacija ili harmonizacija pravila o sukobu zakona i o sukobu nadležnosti sa državama koje nisu članice EZ. Ova posledica je formulisana u Mišljenju 1/03 Suda EZ, povodom zaključivanja nove Luganske konvencije o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima. Spoljna nadležnost u materiji međunarodnog privatnog prava sa svoje strane ima za posledicu članstvo EZ u Haškoj konferenciji za međunarodno privatno pravo koja se bavi progresivnom unifikacijom na globalnom nivou, a takođe daje odlučujuću ulogu EZ i u ostvarivanju strategije EZ koja se odnosi na pravosudnu sa-*

---

<sup>1</sup> Rad je posvećen projektu „Pravo Srbije u evropskoj perspektivi“ br. 149042 koji finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije.

*radnju u građanskim stvarima sa trećim zemljama u multilateralnim i bilateralnim okvirima na globalnom planu.*

**Ključne reči:** *spoljna nadležnost EZ, Mišljenje 1/03 Suda EZ, Haška konferencija za međunarodno privatno pravo, zaključivanje multilateralnih i bilateralnih međunarodnih sporazuma sa trećim zemljama*

## 1. Uvod

Amsterdamski ugovor o ustanovljenju Evropske zajednice iz 1997. godine<sup>2</sup> dao je osnov nadležnosti Evropskoj zajednici za usvajanje sekundarnih izvora prava koji čine međunarodno privatno pravo u Evropskoj uniji. Na osnovu odredbe člana 61 (c), odnosno odredaba člana 65, zakonodavni organi EZ usvojili su čitav niz mera u oblasti pravosudne saradnje u građanskim stvarima koje imaju prekogranične posledice, a čije usvajanje je ocenjeno kao neophodno radi osiguranja pravilnog funkcionisanja unutrašnjeg tržišta. Te mere obuhvataju one koje imaju za neposredan cilj poboljšanje i pojednostavljenje sistema prekograničnog dostavljanja sudskih i vansudskih dokumenata,<sup>3</sup> saradnju u oblasti dobijanja dokaza,<sup>4</sup> priznanje i izvršenje presuda u građanskim i trgovinskim stvarima, uključujući i vansudske odluke,<sup>5</sup> unapređenje usklađenosti pravila dr-

---

<sup>2</sup> Ugovor o ustanovljenju Evropske zajednice (Treaty establishing the European Community), OJ C 340, 10.11.1997.

<sup>3</sup> Uredba Evropskog parlamenta i Saveta (EZ) br. 1393/2007 o dostavljanju u državama članicama sudskih i vansudskih dokumenata u građanskim ili trgovinskim stvarima, kojom se stavlja van snage Uredba Saveta br. 1348/2000 (Regulation EC No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents) and repealing Council regulation No 1348/2000), OJ L 324, 10.12.2007.

<sup>4</sup> Uredba Saveta (EZ) br. 1206/2001 o saradnji između sudova država članica u dobijanju dokaza u građanskim ili trgovinskim stvarima (Council Regulation (EC) No 1206/2001 of 28 May 2001 on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters), OJ L 174, 27.06.2001.

<sup>5</sup> Uredba Saveta (EZ) br. 44/2001 o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima (Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters) OJ L 12, 16.01.2001; Uredba Saveta (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u bračnim stvarima i stvarima roditeljske odgovornosti, kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1347/2000 (Council regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000), OJ L 338, 23.12.2003.

žava članica koja se primenjuju na sukob zakona i sukob sudskih nadležnosti,<sup>6</sup> ukidanje prepreka za dobro funkcionisanje građanskih postupaka, ako je potrebno podsticanjem usklađenosti pravila o građanskom postupku koja važe u državama članicama.<sup>7 8</sup> U pogledu zakonodavne nadležnosti država članica u navedenim oblastima stanje stvoreno Amsterdamskim ugovorom ima dvojake posledice: (1) u međusobnim odnosima država članica sekundarni izvori prava EZ stupaju na mesto pravila nacionalnih međunarodnih privatnih prava, bilo neposredno – ako je pravni akt EZ usvojen kao uredba –, bilo tako što stvaraju obavezu država članica da usklade svoja nacionalna prava sa pravom EZ – ako je akt EZ usvojen

---

<sup>6</sup> Uredba (EZ) Evropskog parlamenta i Saveta br. 864/2007 o merodavnom pravu za vanugovorne obaveze (Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations), OJ L 199, 31.07.2007; Uredba (EZ) br. 593/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o merodavnom pravu za ugovorne obaveze Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations), OJ L 177, 4.07.2008.

<sup>7</sup> Uredba Saveta (EZ) br. 1346/2000 o stečajnom postupku (Council regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings), OJ L 160, 30.06.2000; Odluka Saveta 2001/470/EZ o ustanovljenju Evropske pravosudne mreže u građanskim i trgovinskim stvarima (Council Decision of 28 May 2001, 2001/470/EC, establishing a European Judicial Network in civil and commercial matters), OJ L 174, 27.06.2001; Uredba Saveta (EZ) br. 743/2002 o ustanovljenju opšteg pravnog okvira aktivnosti radi olakšavanja ostvarivanja pravosudne saradnje u građanskim stvarima u Zajednici (Council Regulation (EC) No 743/2002 of 25 April 2002 establishing a general Community framework of activities to facilitate the implementation of judicial cooperation in civil matters), OJ L 115, 1.05.2002; Direktiva Saveta 2003/8/EZ o poboljšanju pristupa sudovima u sporovima sa prekograničnim dejstvima putem ustanovljenja minimalnih zajedničkih pravila koja se odnose na pravnu pomoću takvim sporovima (Council Directive 2003/8/EC of 27 January 2003 to improve access to justice in cross-border disputes by establishing minimum common rules relating to legal aid for such disputes), OJ L 151, 11. 06.2003; Uredba (EZ) br. 805/2004 Evropskog parlamenta i Saveta o stvaranju evropskog izvršne naredbe za neosporene zahteve (Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims) OJ L 143, 30.04.2004; Uredba (EZ) br. 1896/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o stvaranju Evropske naredbe za postupak plaćanja (Regulation (EC) No 1896/2006 of the European Parliament and the Council of 12 December 2006 creating a European Order for Payment Procedure) OJ L 399, 30.12.2006; Uredba (EZ) br. 861/2007 Evropskog parlamenta i Saveta o ustanovljenju Evropskog postupka za zahteve male vrednosti (Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure) OJ L 199, 31.07.2007; Direktiva 2008/52/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o određenim aspektima medijacije u građanskim i trgovinskim stvarima (Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters) OJ L 136, 24.05.2008.

<sup>8</sup> Vidi spisak akata EZ koji čine tekovine Evropske zajednice u oblasti pravosudne saradnje u građanskim stvarima prema stanju u oktobru 2007. godine dokument koji je dostupan na internet adresi: [http://ec.europa.eu/justice\\_home/doc\\_centre/intro/docs/jha\\_acquis\\_1008\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/intro/docs/jha_acquis_1008_en.pdf) posećene 10.10.2009.

kao direktiva; (2) zakonodavna nadležnost EZ u navedenim oblastima stvara za organe Zajednice i spoljnu nadležnost koja se ogleda u tome da Evropska zajednica stupa na mesto država članica i kod zaključivanja međunarodnih konvencija putem kojih se vrši unifikacija ili harmonizacija pravila o sukobu zakona i o sukobu nadležnosti sa državama koje nisu članice EZ. Ova posledica je formulisana u Mišljenju 1/03 Suda EZ povodom zaključivanja nove Luganske konvencije o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima.<sup>9</sup> Učenje o implicitnoj spoljnoj nadležnosti EZ razvijeno je od strane Suda EZ u slučaju ERTA,<sup>10</sup> a u oblasti međunarodnog privatnog prava je bilo nagovešteno stavovima EZ i situacijom koja je bila nastala povodom problema oko potpisivanja i ratifikacije Haške konvencije o nadležnosti, merodavnom pravu, priznanju, izvršenju i o saradnji u pogledu roditeljske odgovornosti i o merama za zaštitu dece iz 1996. godine.<sup>11</sup> EZ je, naime, 2003. godine usvojila Uredbu br. 2201/2003 o nadležnosti i o priznanju i izvrše-

---

<sup>9</sup> Mišljenje 1/03, Mišljenje Suda EZ od 7.02.2006. godine na osnovu člana 300 paragraf 6 Ugovora o EZ, ECR 2006, I-1145, ili na internet adresi: <http://curia.europa.eu/juris/cgi-bin/form.pl?lang=en&Submit=Rechercher&alldocs=alldocs&docj=docj&docop=docop&docor=docor&docjo=docjo&numaff=1/03&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100>.

<sup>10</sup> Predmet 22/70, *Commission v. Council*, ECR 1970, str. 263.

<sup>11</sup> Vidi o tome Odluku Saveta (2003/93/EZ) o davanju ovlašćenja državama članicama da u interesu Zajednice potpišu Hašku konvenciju o nadležnosti, merodavnom pravu, priznanju, izvršenju i o saradnji u pogledu roditeljske odgovornosti i o merama za zaštitu dece iz 1996. godine (Council Decision (2003/93/EC) of 19 December 2002 authorising certain Member States to sign the 1996 Hague Convention on jurisdiction, applicable law, recognition, enforcement and cooperation in respect of parental responsibility and measures for the protection of children), OJ L 48, 21.02.2003; kao i Odluku Saveta 2008/431/EZ o davanju ovlašćenja određenim državama članicama da u interesu Evropske zajednice ratifikuju, ili pristupe Haškoj konvenciji o nadležnosti, merodavnom pravu, priznanju, izvršenju i o saradnji u pogledu roditeljske odgovornosti i mera za zaštitu dece i o davanju ovlašćenja određenim državama članicama da daju izjavu o primeni relevantnih unutrašnjih pravila prava Zajednice (Council Decision (2008/431/EC) of 5 June 2008 authorising certain Member States to ratify, or accede to, in the interest of the European Community, the 1996 Hague Convention on jurisdiction, applicable law, recognition, enforcement and cooperation in respect of parental responsibility and measures for the protection of children and authorising certain Member States to make a declaration on the application of the relevant internal rules of Community law) OJ L 151, 11.06.2008; za Hašku konvenciju vidi OJ L 151, 11.06.2008, ili na internet adresi Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, <http://hchc.net>. Vidi, takođe: B. Bordaš, *Regulativa Saveta (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti i priznanju i izvršenju presuda u bračnim stvarima i stvarima roditeljske odgovornosti: odnos regulative i drugih instrumenata (čl. 60 i 61) – mogućnosti saradnje sa državama nečlanicama EU*, u: *Zbornik prispevkov „Evropski sodni proctor” z mednarodne znanstvene conference na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru, Maribor, 2005*, str. 63.

nju presuda u bračnim stvarima i stvarima roditeljske odgovornosti,<sup>12</sup> čije se polje primene *rationae materiae* delimično podudara sa poljem primene navedene haške konvencije, te je bilo jasno da je konvenciju trebalo da potpiše EZ, a ne države članice. Za to potpisivanje, međutim, nije bilo mogućnosti, jer su članice Statuta Haške konferencije za međunarodno privatno pravo mogle da budu samo države, a ne i međunarodne organizacije. Kao posledica nadležnosti EZ u materiji međunarodnog privatnog prava se pojavilo, dakle, i pitanje članstva EZ, kao regionalne međunarodne organizacije prevashodno ekonomskog karaktera u jednoj svetskoj organizaciji za progresivnu unifikaciju međunarodnog privatnog prava. Najzad, pravosudna saradnja u građanskim stvarima koja, prema dokumentima EZ ima za cilj obezbeđivanje pravne sigurnosti i predvidljivosti za državljane EU, ne može da se zaustavi unutar EU, već bi trebalo da se obezbeđuje globalno, putem multilateralnog i bilateralnog sporazumevanja sa trećim zemljama, gde bi glavni partner, takođe, trebalo da bude EZ, a ne, kao što je to bio slučaj ranije, države članice EZ.

Ovaj rad će pružiti pregled najvažnijih aspekata implicitne spoljne nadležnosti EZ u materiji međunarodnog privatnog prava, koja je značajna posledica nadležnosti EZ na osnovu članova 61(c) i 65 Ugovora o ustanovljenju EZ.

## **2. Mišljenje 1/03 Suda EZ o spoljnoj nadležnosti EZ u materiji međunarodnog privatnog prava**

Savet EEZ je 1997. godine na osnovu člana bivšeg člana 220 Ugovora o ustanovljenju Evropske ekonomske zajednice imenovao ad hoc radnu grupu sastavljenu od predstavnika tadašnjih država članica i država članica Luganske konvencije o nadležnosti i o izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima iz 1988. godine<sup>13</sup> da bi pripremili predlog za paralelnu reviziju Briselske konvencije o nadležnosti i izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima iz 1968. godine radi njihove modernizacije i otklanjanja razlika među njima. Ta grupa je pripremila tekst za reviziju ove dve konvencije, na osnovu koga je Komisija 1999. godine (posle stupanja na snagu Amsterdamskog ugovora) podnela predlog Savetu za usvajanje uredbe putem kojeg bi se taj tekst inkorporisao u pravo EZ. Savet je, na osnovu odredbi članova 61(c) i 67(1) Ugovora o EZ, usvojio Uredbu br. 44/2001 o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u gra-

---

<sup>12</sup> Vidi belešku br. 5.

<sup>13</sup> OJ L 319, 25.11.1988; države članice Luganske konvencije u to doba bile su Island, Norveška i Švajcarska.

đanskim i trgovinskim stvarima (u daljem tekstu: Uredba Brisel I), koja je između država članica, sa izuzetkom Danske,<sup>14</sup> zamenila Briselsku konvenciju iz 1968. godine. Kao posledica ove komunitarizacije, odnosno prenosa zakonodavne nadležnosti za usvajanje izvora međunarodnog privatnog prava u EZ sa država članica na zakonodavne organe EZ na osnovu odredbi članova 61(c), 65 i 67(1) postavilo se pitanje da li zaključenje nove Luganske konvencije spada u isključivu nadležnost Zajednice ili u podeljenu nadležnost Zajednice i njenih država članica.<sup>15</sup>

Takvo pitanje je na osnovu odredbe člana 300(6)<sup>16</sup> upućeno Sudu EZ radi dobijanja mišljenja o usklađenosti predloga nove Luganske konvencije sa odredbama Ugovora o EZ.

## 2.1. Sudska praksa o spoljnoj nadležnosti EZ

Sud je svoje mišljenje dao oslanjajući se na presude i mišljenja na osnovu kojih je nastalo učenje o spoljnoj nadležnosti EZ u materiji u kojoj Ugovor o EZ nije izričito propisao tu nadležnost.<sup>17</sup> Konstatujući da predmet buduće Luganske konvencije spada pod odredbe članova 61(c) i 67 koje ne propisuju izričito spoljnu nadležnost EZ u materiji pravosudne saradnje u građanskim stvarima u skladu sa članom 65, Sud je postojanje implicitne spoljne nadležnosti, kao i pitanje da li je ta nadležnost isključiva ili podeljena, cenio prema praksi u sledećim predmetima: 22/70 komi-

---

<sup>14</sup>Danska na osnovu člana 69 Ugovora o EZ i u skladu sa Protokolom br. 5 kojim je regulisan njen položaj ne učestvuje u usvajanju mera koje Savet predlaže u skladu sa odredbama Glave IV Ugovora o EZ, niti je usvojene mere obavezuju.

<sup>15</sup> Vidi Mišljenje Suda 1/03 od 7. februara 2006. godine, *European Court Reports* 2006, str. I-1145; paragraf 27 Mišljenja 1/03 reprodukuje pitanje upućeno Sudu EZ: „Da li zaključenje nove Luganske konvencije o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima, kako je navedeno u paragrafima 8-12 ovog memoranduma, spada u potpunosti u oblast isključive nadležnosti Zajednice ili u oblast podeljene nadležnosti Zajednice i država članica?“

<sup>16</sup> Član 300(6) Ugovora o EZ glasi: „Savet, Komisija ili država članica mogu tražiti mišljenje Suda EZ o usklađenosti predloga nekog sporazuma sa odredbama ovog Ugovora. U slučaju da je mišljenje Suda negativno, takav sporazum može da stupi na snagu samo pod uslovima utvrđenim članom 48 Ugovora o Evropskoj uniji.“

<sup>17</sup> Ugovor o EZ sadrži izričito ovlašćenje za zaključivanje međunarodnih sporazuma u članovima 133 (zaključivanje carinskih i trgovinskih sporazuma), 111(3) (zaključivanje sporazuma o monetarnom i deviznom režimu), 170 (zaključivanje sporazuma u oblasti istraživačkog rada, tehnološkog razvoja i demonstracionih projekata), 174(4) (zaključivanje sporazuma iz oblasti životne sredine), 181 (zaključivanje sporazuma o saradnji i razvoju), 310 (zaključivanje sporazuma o pridruživanju). Postupak zaključivanja međunarodnih sporazuma je određen u članu 300 Ugovora.

sija protiv Saveta (ERTA),<sup>18</sup> Mišljenje 2/91,<sup>19</sup> Mišljenje 1/94,<sup>20</sup> Mišljenje 1/76,<sup>21</sup> i presude u predmetima *Open Skajs*.<sup>22</sup>

U pogledu nadležnosti EZ da zaključuje međunarodne sporazume sa trećim zemljama koje nisu države članice EZ Sud je konstatovao da ona ne proizlazi samo iz izričitog ovlašćenja sadržanog u Ugovoru o EZ, već takođe implicitno proističe iz drugih odredbi Ugovora i iz mera koje organi Zajednice u okviru takvih odredbi usvoje.<sup>23</sup> To znači da uvek kada pravo EZ u okviru svog unutrašnjeg sistema propiše nadležnost organa Zajednice radi postizanja nekog naročitog cilja, EZ ima ovlašćenje da preduzme „međunarodne obaveze koje su neophodne da bi se taj cilj postigao, čak i tada ako u pravu EZ<sup>24</sup> nema izričite odredbe takvog dejstva“<sup>25</sup>

Implicitna spoljna nadležnost Zajednice može da bude isključiva ili podeljena sa državama članicama. Isključiva spoljna nadležnost podrazumeva da je jedino EZ ovlašćena da zaključuje međunarodne sporazume sa državama nečlanicama, a podeljena ima za posledicu da međunarodne sporazume zaključuju zajedno i EZ, i države članice. Spoljna nadležnost je isključiva, ukoliko unutrašnja nadležnost može da bude efektivno ostvarivana samo ako se istovremeno vrši i spoljna nadležnost,<sup>26</sup> što znači da je zaključenje međunarodnog sporazuma neophodno radi postizanja ciljeva postavljenih Ugovorom o EZ, koji se ne mogu postići samo donošenjem propisa EZ u okviru unutrašnje nadležnosti.<sup>27</sup> Spoljna nadležnost

<sup>18</sup> Predmet 22/70 *Commission v. Council (ERTA)*, European Court Reports (ECR), 1971, 263;

<sup>19</sup> *Opinion 2/91*, Convention no 170 of the International Labour Organization concerning safety in the use of chemicals at work, ECR 1993, I-1061.

<sup>20</sup> *Opinion 1/94*, Competence of the Community to conclude international agreements concerning services and the protection of intellectual property – Article 228(6) of the EC Treaty ECR 1994, I-5267.

<sup>21</sup> *Opinion 1/76*, Draft Agreement establishing a European laying-up fund for inland waterway vessels, ECR 1977, 741.

<sup>22</sup> Vidi presude u predmetima *Open Skies*: C-467/98 *Commission v. Denmark*, ECR 2002, I-9519, paragraf 56; C-468/98 *Commission v. Sweden*, ECR 2002, I-9575, paragraf 53; C-469/98 *Commission v. Finland*, ECR 2002, I-9627, paragraf 57; C-471/98 *Commission v. Belgium*, ECR 2002, I-9681, paragraf 67; C-472/98 *Commission v. Luxembourg*, ECR 2002, I-9741, paragraf 61; C-475/98 *Commission v. Austria*, ECR 2002, I-9797, paragraf 67; C-476/98 *Commission v. Germany*, ECR 2002, I-855, paragraf 82.

<sup>23</sup> Vidi predmet 22/70 *Commission v. Council (ERTA)*, ECR, 1971, 263, paragraf 17.

<sup>24</sup> Vidi paragraf 3 Mišljenja 1/76 i paragraf 7 Mišljenja 2/91; vidi beleške br. 19 i 21.

<sup>25</sup> Vidi paragraf 114 Mišljenja 1/03.

<sup>26</sup> Takav je bio slučaj sa *Draft Agreement establishing a European laying-up fund for inland waterway vessels*, vidi paragrafe 4 i 7 Mišljenja 1/76 (*Inland waterway navigation case*) i paragraf 85 Mišljenja 1/94; vidi beleške br. 20 i 21.

<sup>27</sup> Vidi paragraf 57 presude u predmetu *Komisija protiv Danske*, beleška br. 21; vidi takođe kod Geiger, R., *External Competences of the European Union and the Treaty-Ma-*

je isključiva i tada, kada bi obaveze, koje bi se preuzele zaključivanjem međunarodnih sporazuma sa trećim zemljama, *imale uticaja na primenu već usvojenih propisa EZ*. Osnov implicitne isključive nadležnosti se u ovom slučaju nalazi u činjenici da je EZ, koristeći svoju unutrašnju nadležnost harmonizovala određenu oblast u potpunosti ili u velikoj meri.<sup>28</sup> U ovakvim situacijama države članice ne bi imale više pravo da pojedinačno ili zajedno sa drugim državama članicama preuzimaju međunarodne obaveze, što je načelo „paralelizma nadležnosti“ ustanovljeno od strane Suda u predmetu ERTA.<sup>29</sup> Da li će postojati takva implicitna spoljna nadležnost, koja je uz to isključiva u korist EZ, ustanovljava se pomoću testa „dejstva na pravo Zajednice.“<sup>30</sup>

Test treba da pokaže pod kojim okolnostima će obaveze preuzete međunarodnim sporazumima uticati ili izmeniti oblast primene pravnih akata Zajednice, jer od toga zavisi pod kojim okolnostima Zajednica stiče spoljnu nadležnost time da je (is)koristila svoju unutrašnju. Povodom predmeta Komisija protiv Danske<sup>31</sup> Sud EZ je našao da je spoljna nadležnost Zajednice isključiva naročito u situacijama u kojima je zaključivanje sporazuma od strane država članica nespojivo sa jedinstvom zajedničkog tržišta i sa uniformnom primenom prava EZ; ili kada bi – imajući u vidu prirodu odredaba prava EZ, kao na primer zakonodavnih mera koje sadrže klauzule o tretmanu državljana trećih zemalja, ili potpunu harmonizaciju nekog pitanja – svaki sporazum u takvim oblastima neminovno negativno uticao na primenu pravila Zajednice.<sup>32</sup>

Sud EZ, međutim, naglašava da EZ ima samo onu nadležnost koju su na nju prenele države članice, te stoga svaka nadležnost – naročito isključiva i ona koja nije izričito prenetu Ugovorom o EZ – mora da se ustanovi na osnovu specifične analize odnosa između budućeg sporazuma i prava EZ na snazi koja će jasno pokazati da li zaključenje sporazuma može da utiče na propise prava EZ.<sup>33</sup> U tom kontekstu je značajno i to da se kod testa „oblasti koja je u značajnoj meri pokrivena propisima prava EZ“ procena obavlja ne samo na osnovu oblasti primene tih propisa, već uzimajući u obzir i njihovu prirodu i sadržaj; kao što se ne uzima u obzir

---

king Power of its Member States, *Arizona Journal of International and Comparative Law*, godište 14, 1997, str. 319.

<sup>28</sup> Vidi paragraf 77 Mišljenja 1/94 i paragraf 25 Mišljenja 2/91.

<sup>29</sup> Vidi paragraf 17 predmeta ERTA, beleška br. 18.

<sup>30</sup> Vidi kod Lavranos, N., *Case Law, Opinion 1/03, Lugano Convention (Full Court) of 7 February 2006, Common Market Law Review*, godište 43, 2006, str. 1087-1100.

<sup>31</sup> Vidi belešku br. 22.

<sup>32</sup> Vidi paragraf 122 Mišljenja 1/03.

<sup>33</sup> *Ibid.*, paragraf 124.



samo dato stanje prava EZ već i njegov budući razvoj, ako se on može predvideti u vreme analize.<sup>34</sup> Sud smatra suštinskim „*da se osigura uniformna i konzistentna primena propisa Zajednice i pravilno funkcionisanje sistema koji se njima uspostavlja, a sve u cilju da se očuva puna delotvornost prava EZ.*“<sup>35</sup>

## **2.2. Analiza uticaja Luganske konvencije na primenu Uredbe 44/2001**

Da bi Sud EZ mogao da oformi mišljenje o tome da li je spoljna nadležnost EZ u materiji međunarodnog privatnog prava isključiva ili podeљjena sa državama članicama on je – prema onome što je gore navedeno – morao da dođe do zaključka da je Uredbom 44/2001 izvršena harmonizacija određene oblasti u kojoj postoji unutrašnja nadležnost, i da izvrši analizu uticaja – tada još buduće – Luganske konvencije na primenu Uredbe 44/2001. Ta analiza je trebalo da pokaže, da li u slučajevima u kojima Uredba 44/2001 pokriva činjenična stanja koja se vezuju za treće zemlje (države koje nisu članice EZ), primena Luganske konvencije dovodi do rezultata koji se razlikuje od onog do kojeg bi se došlo da Luganska konvencija ne postoji. Ako bi se takva razlika pokazala, to bi značilo da Luganska konvencija utiče na uniformnu i konzistentnu primenu propisa EZ i na pravilno funkcionisanje sistema koji se tim propisima uspostavlja, što je dovoljan osnov za zaključak da Evropskoj zajednici pripada isključiva spoljna nadležnost, i da je ona ta koja će zaključiti novu Lugansku konvenciju sa Islandom, Norveškom i Švajcarskom. Sud je posebno analizirao odredbe o međunarodnoj nadležnosti i odredbe o priznanju i izvršenju presuda.

*Uticaj Luganske konvencije na primenu odredaba Uredbe 44/2001 o međunarodnoj nadležnosti sudova.* – Sud EZ polazi od konstatacije da *međunarodni sporazumi* koje države članice EZ ili sama EZ zaključuju sa državama nečlanicama (trećim zemljama) sadrže pravila o sukobu nadležnosti na osnovu kojih se određuje nadležnost sudova ne samo u državama nečlanicama, već i u državama članicama EZ, što znači da regulišu materiju koja je pokrivena odredbama Uredbe 44/2001.<sup>36</sup> Pošto je cilj Uredbe, a naročito Glave 2, unifikacija pravila o nadležnosti sudova u građanskim i trgovinskim stvarima, ali ne samo za sporove koji se ve-

---

<sup>34</sup> Ibid., paragrafi 126-127.

<sup>35</sup> Ibid., paragrafi 128 i 133.

<sup>36</sup> Ibid., paragraf 142.

zuju isključivo za različite države članice (sporovi sa stranim elementom unutar EZ), već i za one koji imaju „međunarodni element“,<sup>37</sup> u smislu povezanosti sa nekom trećom zemljom koja nije članica EZ, a radi otklanjanja prepreka funkcionisanju unutrašnjeg tržišta koje bi nastale zbog razlika u nacionalnim zakonodavstvima, uniformni sistem koji Uredba uspostavlja obuhvata i odnose između države članice i treće zemlje koja nije članica EZ.

Potom Sud u analizi navodi situacije u kojima je involvirana neka činjenica vezana za treću zemlju, a obuhvaćena je odredbama Uredbe: za primenu člana 2 (Briselske konvencije iz 1968. godine) o opštoj nadležnosti neophodni „međunarodni“ element ne mora da se vezuje samo za države članice, već je to merilo ispunjeno i onda kada postoji veza sa trećom zemljom – na primer kada su tužilac i tuženi iz iste države članice, a štetni događaj je nastao u trećoj državi;<sup>38</sup> pravila o isključivoj nadležnosti ili izričitoj prorogacionoj nadležnosti se takođe primenjuju na odnose koji se vezuju za neku državu članicu i za jednu ili više trećih zemalja; isti je slučaj i sa pravilima o litispendenciji i o povezanim zahtevima, kao i u postupcima za priznanje i izvršenje presuda poreklom iz jedne države članice pred sudovima druge države članice.<sup>39</sup>

Prema tumačenju Suda i odredba člana 4(1) Uredbe 44/2001<sup>40</sup> čini deo sistema, bez obzira što za tuženog koji nema prebivalište u nekoj državi članici, iz čega sledi da ga ima u trećoj zemlji, određuje nadležnost upućivanjem na primenu nacionalnog prava države suda. Kao što je poznato, opšta međunarodna nadležnost sudova unutar EZ se određuje po prebivalištu tuženog u državi članici, bez obzira na njegovo državljanstvo (stav 1 član 2). Lica sa prebivalištem u nekoj državi članici mogu da budu tužena u nekoj drugoj državi članici samo po odredbama koje sadrži Uredba (tj. odeljci 2-7 Glave 2). Ali ako tuženi nema prebivalište u nekoj državi članici, međunarodna nadležnost sudova država članica biće određena po nacionalnom pravu dotične države članice, izuzev ako ima mesta primeni odredaba o isključivoj međunarodnoj nadležnosti (član 22 Uredbe) ili o izričitoj prorogaciji nadležnosti (član 23 Uredbe). Ovaj segment, dakle, nije neposredno uređen Uredbom, već upućivanjem na nacionalno pravo država članica, te je zbog povezanosti

---

<sup>37</sup> Vidi drugi stav Uredbe 44/2001; vidi takođe predmet C-281/02 Owusu, ECR, 2005, str. I-1381, paragraf 34.

<sup>38</sup> Predmet C-281/02 Owusu, ECR, 2005, I-1383, paragrafi 25-26.

<sup>39</sup> Vidi paragrafe 145-146 Mišljenja 1/03.

<sup>40</sup> Član 4(1) glasi: „Ako tuženi nema prebivalište u nekoj državi članici, nadležnost suda države članice će se odrediti, pod rezervom primene odredbi članova 22 i 23, po pravu te države.“

sa nekom trećom zemljom, načelno, otvoren za zaključivanje međunarodnog sporazuma, da bi se pronašlo uniformno rešenje. U tom kontekstu bi se moglo postaviti i pitanje ko će biti ugovorna strana – da li EZ ili njene države članice.

Navedeno upućivanje na nacionalno pravo država članica se može tumačiti kao inkorporacija odredbi nacionalnih prava u Uredbu, čime one postaju deo Uredbe i sistema koji ona uspostavlja.<sup>41</sup> Suprotno tumačenje, po kojem bi upućivanje na nacionalno pravo značilo samo to, da Uredba ne reguliše nadležnost sudova država članica ako tuženi nema prebivalište ni u jednoj od njih, imalo bi za posledicu da države članice zadržavaju svoju nadležnost i da spoljna nadležnost zajednice nije isključiva.<sup>42</sup> U ovom kontekstu Sud pokazuje i uticaj eventualnih međunarodnih sporazuma na primenu odgovarajućih odredbi Uredbe 44/2001. Naime, ako bi potencijalni međunarodni sporazum propisao nadležnost sudova po prebivalištu tuženog (što je isti kriterijum kao i u Uredbi), takvo rešenje bi ipak dovelo do sukoba sa drugim odredbama Uredbe, koje propisuju kriterijume za nadležnost po drugim činjenicama u slučaju da tuženi nema prebivalište u nekoj državi članici. To bi se desilo, na primer, ako tuženi – pravno lice – ne bi imao sedište u državi članici, ali bi na osnovu odredbe člana 15(2) Uredbe<sup>43</sup> sud države članice mogao da zasnuje nadležnost na osnovu činjenice da pravno lice ima ogranak ili predstavništvo u državi članici.<sup>44</sup> Uticaj na sistem pravila o međunarodnoj nadležnosti koji uspostavlja Uredba ogledao bi se u tome da bi primena međunarodnog sporazuma dovela do nadležnosti sud treće zemlje, nasuprot nadležnosti suda države članice koja bi mogla da se uspostavi da takvog međunarodnog sporazuma nema.

Isti taj efekat analiza Suda EZ pokazuje i u slučaju paralelnih odredbi Luganske konvencije i Uredbe 44/2001 o isključivoj nadležnosti sudova i o izričitoj prorogaciji nadležnosti. Ako tuženi ima prebivalište u nekoj državi članici, a nepokretnost se nalazi u trećoj zemlji sa kojom ne postoji međunarodni sporazum, nadležan će biti sud države članice

<sup>41</sup> Vidi paragrafe 148-149 Mišljenja 1/03.

<sup>42</sup> Vidi kod T. Kruger, *Civil Jurisdiction Rules of the EU and their Impact on Third States*, Oxford, 2008, str. 359; *Opinion 1/03, Competence of the Community to conclude the new Lugano Convention on the jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters*, *Columbia Journal of European Law*, godište 13, 2006-2007, str. 189.

<sup>43</sup> Odredba člana 15(2) Uredbe 44/2001 glasi: „Ukoliko potrošač stupa u ugovor sa stranom koja nema prebivalište u državi članici, ali ima ogranak, predstavništvo ili drugu organizaciju u nekoj od država članica, smatraće se da takva strana, u sporovima koji nastanu iz delovanja ogranka, predstavništva ili druge organizacije, ima prebivalište u toj državi.“

<sup>44</sup> Vidi paragraf 150 Mišljenja 1/03.

po mestu prebivališta. Ako, međutim, postoji sporazum sa trećom zemljom koji propisuje isključivu međunarodnu nadležnost po mestu nalaženja nepokretnosti, nadležan će biti sud treće zemlje, a ne države članice.<sup>45</sup>

Na osnovu detaljne komparativne analize drugih odredbi Uredbe 44/2001 i Luganske konvencije, Sud EZ je zaključio da odredbe ove poslednje „utiču na uniformnu i konzistentnu primenu pravila o nadležnosti Zajednice i na pravilno funkcionisanje sistema koji ta pravila uspostavlja-ju“<sup>46</sup> iz čega sledi da je spoljna nadležnost EZ u ovoj materiji isključiva.

*Uticao Luganske konvencije na primenu odredaba Uredbe 44/2001 o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima.* – Sud EZ je u ovoj analizi pošao od stava da su odredbe Uredbe o nadležnosti sudova država članica i odredbe o priznanju i izvršenju presuda sudova jedne države članice u drugim državama članicama tesno povezane i da se sa aspekta određivanja spoljne nadležnosti EZ ne mogu razmatrati odvojeno. U prilog tome se navodi, na primer, da Uredba ustanovljava olakšani sistem egzekviture, koji podrazumeva priznanje presuda poreklom iz država članica bez ikakve posebne procedure, što je opet posledica uniformnih pravila o direktnoj međunarodnoj nadležnosti u državama članicama. Budući da sudovi porekla odluke mogu zasnovati svoju nadležnost samo na tim uniformnim pravilima, nema potrebe da se kontroliše nadležnost od strane sudova u državama egzekviture. Ukoliko se nadležnost, izuzetno, ipak može kontrolisati, ona se opet zasniva na odredbama o nadležnosti koje propisuje Uredba.<sup>47</sup> Nadalje, odredbe Uredbe koje regulišu sukob koji može da nastane između presuda donetih u sporovima između istih strana od strane različitih sudova odnose se ne samo sudove država članica, već i na sudove trećih zemalja. Odredba člana 34(4) Uredbe, naime, propisuje da se presuda neće priznati, ako je ona nespojiva sa ranijom presudom donesenom u drugoj državi članici ili u nekoj *trećoj zemlji* po istom osnovu i između istih strana, pod uslovom da ranija presuda ispunjava uslove za priznanje u državi članici u kojoj se priznanje traži.<sup>48</sup> Na osnovu analize i drugih odredbi Uredbe<sup>49</sup> Sud EZ je zaključio da bi buduća Luganska konvencija – i u delu koji sadrži odredbe o nadležnosti sudova, i u delu o priznanju i izvršenju presuda – mogla da utiče na unifikovani i koherentni sistem priznanja i izvršenja presuda uspostavljen

---

<sup>45</sup> Ibid., paragraf 153.

<sup>46</sup> Ibid., paragraf 161.

<sup>47</sup> Ibid., paragraf 163-164, povodom odredbi članova 33. i 35(2) Uredbe 44/2001.

<sup>48</sup> Ibid., paragraf 165.

<sup>49</sup> Vidi pragrafe 166-167 Mišljenja 1/03.

Uredbom 44/2001. Sud EZ je takođe ocenio da bi odredba Luganske konvencije (član 26 iz 1988. godine) koja propisuje načelo da se presuda donesena u jednoj državi ugovornici priznaje u drugoj državi ugovornici bez ikakve posebne procedure *utiče na pravila EZ*. Taj uticaj se ogleda u tome da se proširuje oblast u kojoj se priznanje sudskih odluka vrši bez posebne procedure i time povećava broj slučajeva u kojima će se priznavati odluke sudova država trećih zemalja, a čija međunarodna nadležnost nije zasnovana primenom odredaba Uredbe 44/2001.<sup>50</sup>

Sud EZ je na kraju zaključio da „svi faktori pokazuju da su pravila Zajednice o priznanju i izvršenju presuda neodvojiva od onih koja se odnose na nadležnost sudova sa kojima čine jedinstveni i koherentni sistem, i da bi nova Luganska konvencija uticala na uniformnu i konzistentnu primenu propisa Zajednice koji se odnose kako na nadležnost sudova, tako i na priznanje i izvršenje presuda i na pravilno funkcionisanje jedinstvenog sistema koji uspostavljaju.“<sup>51</sup>

Na osnovu navedenih Sud EZ je zaključio da zaključenje nove Luganske konvencije spada u isključivu spoljnu nadležnost organa EZ. Savet je 15. oktobra 2007. godine usvojio Odluku o potpisivanju, u ime Zajednice, Konvencije o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima,<sup>52</sup> koja će zameniti Lugansku konvenciju od 16. septembra 1988. godine. Tekst Konvencije je potpisan 30. oktobra 2007. godine.<sup>53</sup>

Komentatori Mišljenja 1/03 Suda EZ, na čijim stavovima se u okviru ovog rada nećemo zadržati,<sup>54</sup> slažu se u jednom: Sud je rekao svoje i njegovi stavovi su obavezni bar što se tiče isključive prirode spoljne nadležnosti EZ u materiji međunarodne nadležnosti sudova država članica u građanskim i trgovinskim stvarima, i sa priznanjem i izvršenjem presuda država članica u istim stvarima. Da li će nesporna spoljna nadležnost EZ

<sup>50</sup> Vidi paragraf 170. Mišljenja 1/03.

<sup>51</sup> Paragraf 172. Mišljenja 1/03.

<sup>52</sup> Council Decision of 15 October 2007 on the signing, on behalf of the Community, of the Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, OJ L 339, 2007, str. 1.

<sup>53</sup> Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, OJ L 339, 2007, str. 3.

<sup>54</sup> Vidi naročito, F. Pocar (ed.) *The External Competence of the European Union and Private International Law*, Milan 2007; A. Malatesta, S. Bariatti, F. Pocar (eds.), *The External Dimension of EC Private International Law in Family and Succession Matters*, Milan 2008; T. Kruger, op. cit.; T. Baumé, *Competence of the Community to Conclude the New Lugano Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters: Opinion 1/03 of 7 February 2006*, *German Law Journal*, godište 7, br. 8, 2006, str. 681.

u materiji međunarodnog privatnog prava u nekom drugom slučaju biti isključiva ili podeljena sa državama članicama, moralo bi se utvrditi putem analize. Pri tome bi ciljevi i strategija u oblasti saradnje u građanskim stvarima mogla da ima značajan uticaj.<sup>55</sup>

### **3. Nadležnost EZ i unifikacija pravila međunarodnog privatnog prava u okviru Haške konferencije za MPP**

Posle stupanja na snagu Amsterdamskog ugovora o uspostavljanju Evropske zajednice ova je na osnovu odredaba Glave IV, a naročito članova 61(c), 65 i 67 postala veoma značajna regionalna organizacija za prekograničnu saradnju u građanskim stvarima, dok je Haška konferencija za međunarodno privatno pravo (u danjem tekstu: Haška konferencija za MPP) – po sopstvenoj definiciji – svetska organizacija za prekograničnu saradnju u građanskim i trgovinskim stvarima.<sup>56</sup> Ne samo da su sve države članice EZ članice Haške konferencije za MPP, već je to 2007. godine postala i sama Evropska zajednica. Ovo njeno članstvo se može smatrati direktnom posledicom nadležnosti EZ u materiji međunarodnog privatnog prava, a naročito spominjanog načela paralelizma između unutrašnje i spoljne nadležnosti EZ. Oblasti delatnosti EZ na osnovu člana 65 Ugovora o EZ u velikoj meri se poklapaju sa oblastima u kojima je Haška konferencija za MPP u svojoj dugoj istoriji usvajala konvencije univerzalnog karaktera. Otkad je EZ počela sa donošenjem mera u oblasti pravosudne saradnje u građanskim stvarima koje imaju prekogranične posledice pokazalo se ne samo to da se (pravni) instrumenti ovih organizacija u nekim pitanjima preklapaju, što dovodi do potrebe da se reguliše njihov međusobni odnos, već bi se moglo reći da se neki instrumenti međusobno i nadograđuju. To je, na primer, slučaj sa Uredbom Saveta (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u bračnim stvarima i stvarima roditeljske odgovornosti, kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1347/2000,<sup>57</sup> i Haškom konvencijom o građanskopravnim posledicama međunarodne otmice dece iz 1980. godine.<sup>58</sup>

Iako je EZ, zajedno sa drugim vladinim i nevladinim organizacijama i zainteresovanim državama, koje nisu članice Haške konferencije, bila pozivana i učestvovala u radu ove Konferencije u svojstvu posmatrača od

---

<sup>55</sup> Vidi niže pod naslovom 4.

<sup>56</sup> Vidi na internet adresi: [www.hcch.net](http://www.hcch.net).

<sup>57</sup> Vidi belešku br. 5.

<sup>58</sup> Vidi na internet adresi: [http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=conventions.text&cid=24](http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=24); vidi, takođe član 11. Uredbe br. 2201/2003. OJ L 338, 2003.

svog osnivanja,<sup>59</sup> pitanje eventualne promene njenog statusa je počelo da biva aktuelno stupanjem na snagu Amsterdamskog Ugovora o EZ 1999. godine. U vreme pripremanja teksta Haške Konvencije o nadležnosti, merodavnom pravu, priznanju i izvršenju i o saradnji u pogledu roditeljske odgovornosti i o merama za zaštitu dece iz 1996. godine u EZ je bio u toku rad na Konvenciji o nadležnosti i o priznanju i izvršenju odluka u bračnim stvarima (Konvencija Brisel II).<sup>60</sup> Kada je ta konvencija pretočena u Uredbu br. 1347/2000 o nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u bračnim stvarima i stvarima roditeljske odgovornosti za zajedničku decu oba bračna partnera (tzv. Uredba Brisel II), na čije je mesto stupila 2003. godine Uredba 2201/2003 o nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u bračnim stvarima i stvarima roditeljske odgovornosti (tzv. Uredba Brisel Ibis ili Brisel Iia), postalo je očigledno da se Haška konvencija iz 1996. godine i Uredba 2201/2003 delimično poklapaju *rationae materiae*. Takođe je postalo jasno da EZ ima spoljnu nadležnost za zaključivanje Haške konvencije iz 1996. godine, mada pitanje o isključivoj ili podeljenoj spoljnoj nadležnosti nije u tom kontesktu još bilo rešeno. Štaviše, i da jeste, Statut Haške konferencije za međunarodno privatno pravo iz 1955. godine nije omogućavao da međunarodne organizacije budu potpisnice ni samog Statuta, ni konvencija koje su bile usvajane kao rezultat rada Konferencije. Problem je bio premošćen tako, što je Savet EZ doneo odluke putem kojih su države članice EZ dobile ovlašćenje da u interesu Zajednice potpišu, odnosno ratifikuju ili pristupe Haškoj Konvenciji iz 1996. godine.<sup>61 62</sup>

<sup>59</sup> Vidi podatak kod A. Schulz, *The Accession of the European Community to the - Hague Conference on Private International Law, The International and Comparative Law Quarterly*, godište 56, 2007, str. 939, s pozivanjem na *Actes et Documents de la Neuvième session – 5 au 26 octobre 1960, Tome I, Matières diverses*, 15.

<sup>60</sup> Konvencija Brisel II je usvojena 1998. godine, ali zbog toga što proces ratifikacije nije okončan pre stupanja na snagu Amsterdamskog Ugovora o EZ, ona nikad nije stupila na snagu.

<sup>61</sup> Vidi Council Decision (2003/93/EC) of 19 December 2002 authorising the Member States, in the interest of the Community, to sign the 1996 Hague Convention on jurisdiction, applicable law, recognition, enforcement and cooperation in respect of parental responsibility and measures for the protection of children, OJ L 48, 2003; i Council Decision (2008/431/EC) of 5 June 2008 authorising certain Member States, to ratify, or accede to, in the interest of the - Community, the 1996 Hague Convention on jurisdiction, applicable law, recognition, enforcement and cooperation in respect of parental responsibility and measures for the protection of children, and authorising certain Member States to make a declaration on the application of the relevant internal rules of Community law, OJ L 151, 2008.

<sup>62</sup> U skladu sa prvom odlukom sve države koje su 2003. godine bile članice EZ su potpisale Hašku konvenciju iz 1996. godine, ali je još nisu ratifikovale zbog razmimoilaženja Ujedinjenog Kraljevstva i Španije oko Gibraltara; vidi na internet adresi:

[http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=conventions.status&cid=70](http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=70) .

U vreme kada je povodom zaključivanja nove Luganske konvencije upućeno pitanje Sudu EZ radi davanja mišljenja, u okviru Haške konferencije za međunarodno privatno pravo je rad usmeren na pripremu Konvencije o sporazumima o izboru suda umesto na izradu svetske konvencije o nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovinskim stvarima, od kojeg se odustalo. To je, dakle, bila oblast koja je u EZ već bila harmonizovana Uredbom 44/2001, a već se bila pojavila i dilema o karakteru nesporne spoljne nadležnosti EZ za zaključivanje međunarodnog ugovora. Prema rečima prvog sekretara Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, nastala je čudna situacija, u kojoj su države članice EZ gubile svoju nadležnost u toj materiji da pregovaraju o novoj haškoj konvenciji, a EZ kao regionalna međunarodna organizacija nije imala mogućnost da postane član Haške konferencije.<sup>63</sup>

Nakon što je EZ u decembru 2002. godine podnela zahtev za članstvo u Haškoj konferenciji za međunarodno privatno pravo, usledile su dvoipogodišnje pripreme i pregovori za izmenu Statuta Haške konferencije. U junu 2005. godine usvojene su izmene koje daju mogućnost regionalnim organizacijama koje imaju karakter ekonomskih integracija (u daljem tekstu: REIO, po engleskom izrazu „regional economic integration organisation“) da podnesu zahtev za članstvo u Haškoj konferenciji za međunarodno privatno pravo.<sup>64</sup> Prema stavu 9 novog člana 3 Statuta regionalne organizacije koje imaju karakter ekonomskih integracija „označavaju međunarodne organizacije u čijem sastavu su samo suverene države na koje su države članice prenele svoju nadležnost u nizu pitanja, uključujući i ovlašćenje da donose odluke koje su u tim pitanjima obavezujuće za države članice.“<sup>65</sup> Da bi REIO mogla da postane član Haške konferencije za MPP njene države članice je trebalo da prenesu na nju nadležnost u stvarima koje spadaju u oblast aktivnosti Konferencije (progresivna unifikacija međunarodnog privatnog prava), uključujući ovlašćenje za donošenje obavezujućih odluka (stav 2 člana 3), i da prilikom podnošenja zahteva za članstvo priloži deklaraciju o nadležnosti sa specifikacijom pitanja u kojima su države članice prenele nadležnost na organizaciju, sa stanjem na dan podnošenja zahteva (stav 3 člana 3).<sup>66</sup>

Nakon što je izmenjeni Statut Haške konferencije za MPP stupio na snagu 1. januara 2007. godine, i posle ispunjenja propisanih uslova za

---

<sup>63</sup> Vidi kod A.Schulz, op.cit., str. 942.

<sup>64</sup> Vidi na internet adresi: [www.hcch.net/upload/finalact20e.pdf](http://www.hcch.net/upload/finalact20e.pdf)

<sup>65</sup> Vidi Statut Haške konferencije za međunarodno privatno pravo na internet adresi: [http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=conventions.text&cid=29](http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=29).

<sup>66</sup> Vidi Deklaraciju EZ na internet adresi: [http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=status.comment&csid=992&disp=resdn](http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=992&disp=resdn).



prijem, EZ je postala članica ove konferencije 3. aprila 2007. godine.<sup>67</sup> Time je omogućeno da EZ efektivno vrši svoju spoljnu nadležnost i učestvuje u unifikaciji međunarodnog privatnog prava na globalnom nivou. Daleko od toga da je realizacija ove mogućnosti jednostavna. Statut sadrži detaljne odredbe o načinu učešća EZ i odnosa između EZ i njenih država članica, o glasanju, ali ta pitanja prevazilaze okvire ovog rada.<sup>68</sup>

Ovaj status je, međutim, nakon Mišljenja 1/03 Suda EZ iz koga se vidi da je oblast međunarodne nadležnosti u isključivoj spoljnoj nadležnosti EZ, omogućio da EZ 1. aprila 2009. godine potpiše Konvenciju o sporazumima o izboru sudova u skladu sa odredbama članova 29 i 30 iste. Osim nje, potpisale su je još samo SAD, a pristupio je Meksiko.<sup>69</sup> Za stupanje na snagu su neophodne dve ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja.<sup>70</sup>

Primer regulisanja materije ostvarivanja obaveza izdržavanja takođe ilustruje posledicu spoljne nadležnosti EZ u materiji međunarodnog privatnog prava. Haška konferencija za MPP je 2007. godine usvojila dve konvencije koje su otvorene za potpisivanje istog dana, 23. novembra. To su Konvencija o međunarodnom ostvarivanju zahteva za izdržavanje dece i drugih oblika porodičnog izdržavanja i Protokol o merodavnom pravu za obaveze izdržavanja. Plan je bio da se usvoji jedinstveni akt, ali pošto se nije mogla postići saglasnost oko određivanja merodavnog prava, ostavljena je mogućnost da se izdavanjem protokola da šansa većem broju država da se izjasne u prilog konvencije koja reguliše samo pitanja koja se tiču delotvornog ostvarivanja obaveza izdržavanja u inostranstvu putem uspostavljanja sveobuhvatne saradnje između država, koja obuhvata i priznanje i izvršenje odluka o izdržavanju. U EZ je paralelno bila u toku izrada uredbe veoma sličnog sadržaja. Ona je usvojena kao Uredba Saveta (EZ) br. 4/2009 od 18. decembra 2008. godine o nadležnosti, merodavnom pravu, priznanju i izvršenju odluka i o saradnji u stvarima u vezi sa obavezama izdržavanja (u daljem tekstu: Uredba 4/2009 o obavezama izdržavanja).<sup>71</sup>

<sup>67</sup> Vidi na internet adresi: [http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=conventions.status&cid=29](http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=29).

<sup>68</sup> Vidi o tome detaljno kod A. Schulz, op. cit. 945 et seqq.

<sup>69</sup> SAD su potpisale 19. januara 2009, a Meksiko je pristupio 26. septembra 2007. godine.

<sup>70</sup> Vidi na internet adresi: [http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=conventions.status&cid=98](http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=98).

<sup>71</sup> Vidi Council regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations, OJ L 7/1 od 10.1.2009.

Specifičan odnos ovih akata dveju organizacija koje rade na unifikaciji međunarodnog privatnog prava ogleda se u regulisanju *merodavnog prava* za obaveze izdržavanja. Pošto se ni u toku izrade Uredbe 4/2009 o obavezama izdržavanja nije moglo rešiti pitanje primene inostranog prava na obaveze izdržavanja, u tekst je uneta odredba da će se merodavno pravo u odnosima između država članica EZ biti određeno u skladu sa Haškim protokolom merodavnom pravu iz 2007 sa dejstvom između država članica koje taj protokol prihvate obavezujući (član 15 Uredbe 4/2009). Ova odredba otvara veoma interesantna pitanja spoljne nadležnosti EZ, potpisivanja i ratifikacije Haškog protokola sa jedne strane, ali i početka primene Uredbe 4/2009 (član 76), kao i dejstva prihvatanja protokola na režim priznanja i izvršenja odluka o obavezama izdržavanja unutar EZ,<sup>72</sup> koja takođe prevazilaze okvire ovog rada. Savet EU je već izradio predlog Odluke o zaključenju Protokola o merodavnom pravu za obaveze izdržavanja od strane EZ.<sup>73</sup>

#### 4. Nadležnost EZ i Dokument Saveta EU 8140/06

Savet je pozivom na „Haški program: jačanje slobode, sigurnosti i pravde u Evropskoj uniji“<sup>74</sup> i Akcioni plan Saveta i Komisije za sprovođenje u život Haškog programa<sup>75</sup> 2006. godine usvojio Dokument 8140/06 o aspektima pravosudne saradnje u okviru Strategije spoljne dimenzije pravosudnih i unutrašnjih poslova: Globalna sloboda, sigurnost i pravda.<sup>76</sup> U ovom dokumentu se određuje opšti okvir buduće strategije EZ u ostvarivanju spoljne dimenzije pravosudne saradnje u građanskim stvarima, imajući u vidu da su međunarodni sporazumi sa trećim zemljama neizbežni radi obezbeđivanja pravne sigurnosti i predvidivosti za dr-

---

<sup>72</sup> Vidi detaljnije kod P. Beaumont, *International Family Law in Europe – the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity*, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, godište 73, 2009, str. 509.

<sup>73</sup> Vidi Proposal for a Council Decision on the conclusion by the European Community of the Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations, COM-/2009/0081 final – CNS 2009/0023.

<sup>74</sup> Vidi The Hague Programme: Strengthening freedom, security and justice in the European Union, OJ C 53, 2005.

<sup>75</sup> Vidi Council and Commission Action Plan implementing the Hague Programme on strengthening freedom, security and justice in the EU, doc. 9778/2/05 REV 2 JAI 207, dostupan na internet adresi: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st09/st09778-re02.en05.pdf>.

<sup>76</sup> Council of European Union Document 8140/06 JUSTCIV 93 – Aspects of judicial cooperation in civil matters in the framework of the Strategy for External Dimension of JHA: Global freedom, security and justice, Brussels, 11 April 2006.

žavljane EU na globalnom planu, kao i to da je u međunarodnim pregovorima od velikog značaja očuvanje jednoobrazne primene prava EZ.<sup>77</sup>

Prema dokumentu saradnja sa trećim zemljama trebalo bi da bude fokusirana na one oblasti u građanskim stvarima u kojima je EZ već usvojila sekundarne izvore prava, a naročito u materiji nadležnosti, priznanja i izvršenja odluka, merodavnog prava, prekograničnog dostavljanja sudskih i vansudskih akata, dobijanja dokaza, administrativne saradnje između organa nadležnih za međunarodnu pravnu pomoć, kako to sledi iz člana 65 Ugovora o EZ. Realizacija saradnje obuhvata međunarodne pregovore na multilateralnom nivou, bilateralne sporazume, razmenu iskustava.

U okviru multilateralne saradnje sa trećim zemljama dokument u prvom redu naglašava važnost Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, ali takođe i Savet Evrope, UNIDROA i UNCITRAL.<sup>78</sup> Dokument ističe da bi u određenim oblastima i sa određenim zemljama moglo da bude od koristi zaključivanje bilateralnih sporazuma između EU i trećih zemalja. Strategija i okvir ovih akcija je, dakle, posledica nadležnosti EZ u materiji međunarodnog privatnog prava na osnovu Amsterdamskog Ugovora o EZ i njene spoljne nadležnosti, koja je u oblasti međunarodne sudske nadležnosti i priznanja i izvršenja presuda potvrđena kao isključiva u Mišljenju 1/03 Suda EZ.

Kao rezultat ostvarivanja strategije EZ je postala članica Haške konferencije za međunarodno privatno pravo,<sup>79</sup> a usvojene su i dve uredbe na osnovu kojih se može odvijati bilateralno sporazumevanje sa trećim zemljama. To su Uredba (EZ) br. 664/2009 o ustanovljenju postupka za pregovaranje i zaključivanje sporazuma između država članica i trećih zemalja o nadležnosti, priznanju i izvršenju presuda i odluka u bračnim stvarima, stvarima roditeljske odgovornosti i stvarima koje se odnose na obaveze izdržavanja, kao i o merodavnom pravu za obaveze izdržavanja,<sup>80</sup> i Uredba (EZ) br. 662/2009 Evropskog parlamenta i Saveta o ustanovljenju postupka za pregovaranje i zaključivanje sporazuma između država članica i trećih zemalja o određenoj materiji koja se odnosi na merodavno pravo za ugovorne i vanugovorne

---

<sup>77</sup> Ibid., tačka 4.

<sup>78</sup> Ibid., tačke 16-17.

<sup>79</sup> Vidi Naslov 3.

<sup>80</sup> Council Regulation (EC) No 664/2009 of 7 July 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreements between Member States and third countries concerning jurisdiction, recognition and enforcement of judgments and decisions in matrimonial matters, matters of parental responsibility and matters relating to maintenance obligations, and the law applicable to matters relating to maintenance obligations, OJ L 200, 2009.

ne obaveze.<sup>81</sup> U obe uredbe je naglašeno da je Evropska zajednica ta koja je na osnovu člana 300 Ugovora o EZ ovlašćena da zaključuje sporazume između Zajednice i trećih zemalja u stvarima koje spadaju u njenu isključivu nadležnost, a da se u specifičnim pitanjima građanskih stvari uspostavlja koherentan i transparentan postupak za „davanje ovlašćenja državi članici radi izmene nekog postojećeg sporazuma ili radi pregovaranja i zaključenja novog sporazuma, naročito ukoliko Zajednica, putem postojećeg ovlašćenja za pregovaranje ili planiranog ovlašćenja za pregovaranje, sama nije izrazila nameru da u vršenju svoje isključive nadležnosti zaključi sporazum. Ovaj postupak ne utiče na isključivu nadležnost Zajednice niti na odredbe člana 300 i 307 Ugovora o EZ. On se smatra izuzetnom merom i biće ograničena i po predmetu i vremenski.“<sup>82</sup>

## 5. Zaključak

Unutrašnja nadležnost EZ na osnovu odredbi članova 61(c), putem koje su države članice prenele svoju nadležnost za donošenje mera u oblasti pravosudne saradnje u građanskim stvarima u skladu sa članom 65 UEZ, dala je osnova dinamičnom razvoju međunarodnog privatnog prava u EU. Od stupanja na snagu Amsterdamskog ugovora o ustanovljenju EZ 1. maja 1999. godine usvojeno je, ili se radi na pripremi značajnog broja sekundarnih izvora prava EZ. Posledica nadležnosti EZ za zakonodavnu nadležnost samih država članica znači da one, u oblastima u kojima je EZ usvojila izvore prava, direktno primenjuju pravo EZ, preuzimaju ili usklađuju svoje nacionalno pravo sa pravom EZ.

Zbog prekograničnih dejstava odnosa koje reguliše međunarodno privatno pravo nijedan sistem, pa tako ni ovaj regionalni koji stvara EZ, ne može da funkcioniše bez harmonizacije i/ili unifikacije na širem planu koji je u savremenom svetu globalni. Stoga je regulisanje odnosa međunarodnog privatnog prava putem pregovaranja i zaključivanja međunarodnih ugovora nužno.

Prema pravu EZ, materija koja je prenesena u nadležnost EZ postaje njena unutrašnja nadležnost iz koje proističe posledica da nadležnost za zaključivanje međunarodnih sporazuma sa trećim zemljama takođe prela-

---

<sup>81</sup> Regulation (EC) No 662/2009 of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreements between Member States and third countries on particular matters concerning the law applicable to contractual and non-contractual obligations, OJ L 200, 2009.

<sup>82</sup> Vidi stav 8 obe navedene uredbe, beleške br. 80 i 81.

zi na EZ. Situacija nije sporna ako Ugovor o EZ sadrži izričite odredbe u tom smislu. Bilo je sporno kako se postupa u slučajevima kada izričita odredba nedostaje. Dilema je rešena učenjem u implicitnoj spoljnoj nadležnosti EZ, koju je razvio Sud EZ u predmetu ERTA u presudi iz 1971. godine, a kasnijih godina ga je dalje razvijala.

Primenjeno na materiju međunarodnog privatnog prava, nesporno je da EZ ima implicitnu spoljnu nadležnost da zaključuje međunarodne sporazume sa trećim državama, kako na multilateralnom, tako i na bilateralnom nivou. Sporno je, međutim, da li je ta nadležnost isključiva ili podeljena sa državama članicama. Ova dilema je predočena Sudu EZ u slučaju zaključivanja nove Luganske konvencije o nadležnosti i o priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovinskim stvarima.

Sud je u Mišljenju 1/03 iz februara 2006. godine zauzeo stav da je u materiji određivanja međunarodne nadležnosti sudova u državama članicama EZ i u materiji priznanja i izvršenja presuda sudova država članica u drugim državama članicama EZ spoljna nadležnost isključiva, jer bi zaključivanje konvencije sa državama članicama EFTA uticala na uniformnu i konzistentnu primenu pravila Zajednice i na pravilno funkcionisanje sistema koji ta pravila uspostavljaju u materiji koja je regulisana Uredbom br. 44/2001.

Oovo mišljenje je pomoglo zaokruživanju ranije započetih aktivnosti koje učenje o spoljnoj nadležnosti i priroda materije međunarodnog privatnog prava implicira. EZ je 2007. godine postala članica Haške konvencije za međunarodno privatno pravo nakon promene njenog Statuta. To članstvo će joj omogućiti da pod određenim uslovima stupi na mesto država članica u procesu potpisivanja i ratifikacije konvencija koje priprema Haška konferencija kao svetska organizacija za progresivnu unifikaciju međunarodnog privatnog prava.

EZ je 2006. godine usvojila Dokument 8140/06 o aspektima pravosudne saradnje u okviru Strategije spoljne dimenzije pravosudnih i unutrašnjih poslova – Globalna sloboda, sigurnost i pravda, u kojem se određuje opšti okvir buduće strategije EZ u ostvarivanju spoljne dimenzije pravosudne saradnje u građanskim stvarima, imajući u vidu da su međunarodni sporazumi sa trećim zemljama neizbežni radi obezbeđivanja pravne sigurnosti i predvidivosti za državljane EU na globalnom planu, kao i to da je u međunarodnim pregovorima od velikog značaja očuvanje jednoobrazne primene prava EZ. U skladu sa ovom strategijom nadležni organi EZ su samo pre nekoliko meseci usvojili uredbe koje se odnose na proceduru pregovaranja i zaključivanje sporazuma između država članica i trećih zemalja u materiji međunarodne nadležnosti, priznanja i izvršenja presuda i određivanja merodavnog prava.

*Bernadet Bordaš, Ph.D., Full Professor  
Novi Sad School of Law*

## **A Few Notes About The Consequences Of EC Competence In Private International Law**

### *Abstract*

The 1997 Amsterdam Treaty establishing European Community introduced legal bases of EC competence for adopting secondary sources of Community law in the field of private international law in the European Union. This competence has resulted in adoption of measures with the goal of improving and simplifying the rules of civil proceedings and promoting the compatibility of the rules applicable in the Member States concerning the conflict of laws and of jurisdiction. Concerning the legislative competence of Member States, the Amsterdam Treaty has caused the following consequences: secondary sources of Community law not only replace the rules of national private international laws of Member States, but the legislative competence of the EC creates for it also external powers, which means replacement of Member States in negotiating and concluding international conventions, as instruments of unification or harmonization of rules of conflict of laws and of jurisdiction private international law, with non-member countries. The latter consequence has been formulated in the Opinion 1/03 of the European Court of Justice, which was required in the course of preparation of the text of the new Lugano Convention on jurisdiction and recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. External competence in the field of private international law has generated the need for membership of the EC in the Hague Conference on Private International Law which is the world organization for progressive unification on a global scale; moreover, this competence also reserves the most important role for the EC in the realization of a strategy for external dimension of Justice and Home Affairs in the field of multilateral and bilateral judicial cooperation in civil matters with third countries on a global scale.

Key words: external competence of EC, Opinion 1/03 of the European Court of Justice, Hague Conference on Private International Law, concluding multilateral and bilateral international conventions with third countries.